

GRØNLAND SPØRGER DANMARK

*Tale af landsrådsformand Erling Høegh i
Grønlands landsråd den 9. august 1968.*

Grønland er i disse år inde i en udvikling så stærk og krævende som ingensinde tidligere. Det er landsrådets forpligtelse og privilegium at være centralt placeret i denne udviklings planlægning og gennemførelse.

Den lydhørhed, som folketetinget og skiftende regeringer stedse har lagt for dagen over for Grønlands Landsråd, lægger en tung byrde på medlemmernes skuldre. Samtidig med, at vi takker for denne lydhørhed og beder om, at den hidtidige holdning ikke må blive ændret, må vi her i landsrådet ikke ophøre med at minde hinanden om vort ansvar. Hvert medlem og rådet som helhed må til stadighed gøre sit yderste for at leve op til den tillid, der vises rådet og dermed landsdelens befolkning.

Kun ved at handle ansvarsbevidst kan vi være værdige til fortsat at nyde befolkningens tillid og til at have folketingets øre. Kun ved til stadighed at handle, som vor samvittighed byder os og som Grønlands bedste tarv betinger, kan vi gøre vor indsats for opbygningen af et bedre Grønland. Kun ved at handle sådan kan vi bevare landsrådets prestige. Alle steder, hvor det er nødvendigt, må særinteresserne vige for helhedssynet. Det er mit håb og min faste overbevisning, at landsrådets arbejde i de kommende år i stigende grad må komme til at dreje sig om de store og afgørende helhedsproblemer, mens de mere begrænsede, men lokalt meget vigtige problemer mere og mere henlægges til netop lokal bedømmelse og afgørelse i kommunerne. Dermed vil landsrådets slagkraft øges, samtidig med, at flere og flere ude omkring i landsdelen drages ind i ansvarsbevidst politisk arbejde til gavn for de afgørelser, der skal træffes, og til modning af en stadig mere engageret og ansvarsbevidst befolkning i Grønland. Først når hver enkelt borger føler ansvar for samfundets udvikling og vækst, udnyttes demokratiets muligheder fuldtud.

Åbningsdebat.

Det er i denne forbindelse mit håb, at landsrådet i kommende år kan knæsatte en praksis, der i endnu højere grad, end det måske hidtil har været tilfældet, kan betyde, at landsdelens samlinger virker inspirerende og igangsættende for den samfundsdebat,

der er et så nødvendigt led i landsdelens liv, som åben samfundsdebat er det overalt i frie samfund.

Jeg tror, at det vil være gavnligt – og skal derfor bede medlemmerne overveje forslaget – om landsrådets åbning efterhånden kom til at forme sig som en fri og omfattende debat om de store hovedspørgsmål, som fra samling til samling tegner sig for den nærmest følgende fremtid. Altså en egentlig åbningsdebat med udgangspunkt i formandens åbningstale, dagsordenens punkter og afgørende og betydningsfulde hovedproblemer i opbygningen og udviklingen. Meget ville kunne vindes ved en sådan praksis. Befolkningen i Grønland ville gennem radio og presse kunne få et indtryk af landsrådsmedlemmernes almindelige opfattelse af brændende problemer, hvorefter diskussion ude i landet kunne gå videre i presse, på møder og mand og mand imellem. Den danske befolkning og regering og folketing ville år for år få præsenteret en grønlandsk generalanalyse af de sager, der i Grønland anses for mest påtrængende. Og medlemmerne ville stå bedre rustede til deltagelse i samlingens arbejde og til senere at debattere hjemme med deres vælgere de ting, der trænger sig på. Det er vigtigt løbende at skabe klarhed og overblik, at skærpe eller revidere synspunkter og meninger, at søge at overbevise eller nøgternt at lade sig overbevise. Intet er farligere end at forstene i påståelighed, intet er sundere end at udvikle sig i levende åbenhed.

Aktivisering.

Også denne landsrådssamling får med afgørende og store problemer at gøre. Meget står på spil i disse år, og fejlgreb kan få vidtrækkende konsekvenser, fordi udviklingen går så hurtigt.

Et afgørende og centralt hovedproblem må være den grønlandske befolknings aktivisering. Det gælder politisk, og det gælder i det slidsomme daglige hverdagsarbejde. Som jeg allerede har sagt her, og som det ofte er blevet nævnt, er det altafgørende for Grønlands fremtid, at vi kommer mere og mere med, hvor beslutninger træffes, og hvor arbejde gøres. Kun det giver selvtillid og lyst til indsats. Står vi udenfor, avler det apati. Er vi med, avler det energi og skaber selvrespekt og respekt. Vi siger ikke dette ud fra noget som helst ønske om at udelukke danske landsmænd fra medarbejderskab i Grønland. Grønland er en dansk landsdel, og ligesom danske landsmænd kan virke her, har vi jo frihed til at tage et arbejde op i Danmark. Denne vor placering som led i et større hele udvider vor horisont, giver os følelsen af albuerum og er til syvende og sidst vor port til den store verden udenfor Grønland og Danmark.

Men når vi understreger betydningen af øget aktiv medleven og medarbejderskab fra grønlandsk side, skyldes det vor dybe overbevisning om grønlanderens fundamentale forpligtelse til indsats her, hvor vi har hjemme, her hvor vi har rod. Og det skyldes vor sikre tro på, at kun gennem modning og vort arbejde, kun gennem vor

*Landsrådsformand Erling Høegh åbner landsrådssamlingen 1968
med kongeparret som tilhørere.*

aktivitet og selvstændige årvågenhed kan vi vinde respekt blandt vore landsmænd og komme til at yde det nødvendige for Grønlands fremtid.

Det er derfor af betydning, at de tanker om øget kommunalt selvstyre, der kommer til at beskæftige os på denne samling, bliver udformet mest hensigtsmæssigt og igangsættende. Resultatet må blive en indtrængende og appellerende invitation til grønlænderen i by og bygd om medarbejderskab i den politiske udformning af dagens og morgendagens Grønland.

Folkeoplysning.

Det er i den givne forbindelse ligeledes af betydning, at vi i samarbejde når frem til udstikningen af de rigtige retningslinier for folkeoplysningen i Grønland. Oplysning i ordets videste betydning bør som en livgivende strøm finde ud til alle pladser i Grønland. I Danmark taler man som bekendt om „sand oplysning for muldets frænde“. Vi har ikke megen muld heroppe, men også for vort fjeldfolk er sand oplysning af lige så stor betydning som solskin.

Meget og meget godt arbejde er blevet ydet på oplysningsfronten i Grønland, men der er ikke gjort nok, og organisationen bag oplysningen har næppe været den mest hensigtsmæssige. Vi må overveje, hvordan arbejdet kan gøres bedre. Vi må finde den ramme, inden for hvilken der, i den frihed som er alfa og omega i al åndelig aktivitet, kan nås videre ud, end det hidtil er sket.

Målet må være, at ingen sejles agterud i dette samfund, ingen må glemmes. Oplysningstilbuddet må gives over en bred front, så ingen med smerte og i rådvildhed lades tilbage.

Solidaritet.

Det samme må gælde på det sociale område heroppe. Landsrådet har i dag denne sag i sin hånd, og opbygningen af Arbejds- og Socialdirektoratet lover godt for udviklingen. Grundlaget for vor stræben på dette område må også her være, at ingen lades i stikken. Ingen, som uforskyldt kommer i nød, skal mangle hjælp. Den svage skal kunne hente styrke hos de stærke. Der var i det gamle eskimoiske Grønland tradition for bopladsfællernes solidaritet. Det må ikke kunne siges om nutidens Grønland, at enhver var bedst tilpas ved at hytte sig selv, mens naboen kunne sejle sin egen sø. En klar social bevidsthed i hele befolkningen og i de valgte råd må være en grundpille i vor udvikling. Vi ønsker ikke skel etableret og kløfter sprængt i det grønlandske samfund. Vi ønsker ikke at afskrive hverken enkeltindivider eller hele samfundsgrupper. Hvor et sundt socialt mønster måtte kræve det, må de bedre stillede være rede til at yde, for at de ringere stillede kan drages med. Landsrådet har pligt til at pege på dette, så ingen kan være i tvivl om, at vi med hensyn til folkelig solidaritet vedkender os arven fra vore fædre.

Erhvervskrise.

Erhvervsmæssigt er vi i Grønland inde i en kriseagtig situation, hvis udvikling er vanskelig at overskue. Samtlige vore førende erhverv er i realiteten inde i betydelige vanskeligheder. Vi får i denne samling til opgave at beskæftige os med disse forhold, der er af afgørende betydning for landsdelens trivsel. Fortsætter vanskeligheder og tilbagegang, er perspektiverne skræmmende: en voksende befolkning, der skal dele stadig mindre indtægter. Det kan komme til at betyde, at vi må tage vedtagen synspunkter op til reviderende debat. Det kan få indflydelse på holdningen til udviklingens udformning på de hårdest ramte steder, på indstillingen overfor problemer som afvandring, investering og erhvervsvalg. Det vil ikke tjene noget godt formål at stikke hovedet i busken i denne sammenhæng. En overvejelse og evt. en planlægning i tide her vil være rigtig, selvom man håber, at planerne aldrig kommer til anvendelse. Kun

mennesker, der sætter kikkerten for det blinde øje, kan undgå at se, at øgede erhvervsvanskeligheder og voksende befolkning her – måske sammenholdt med økonomiske problemer i Danmark – *kan* motivere nye signaler i vor politiske planlægning.

Resignation.

Men når det er sagt, skal det også siges, at vi tror på en fremtid for denne landsdels befolkning baseret på egenindsats i form af en lønsom og ekspanderende produktion. Fra folketingets side stilles i disse år store og voksende beløb til rådighed for skabelsen af forudsætningerne for et udbygget grønlandsk erhvervsliv. Vil vi undgå de skræmmende perspektiver, som jeg berørte før – og dem skal og må vi undgå, og kan undgå, hvis selve naturen ikke går os imod, som naturen i tidligere tider er gået imod i dette land – vil vi undgå de skræmmende perspektiver, må vi yde mere, – ja, vi må, som vore forfædre langs disse kyster har gjort det, yde det næsten umenneskelige. For tiden synes alt imod os i erhvervsudviklingen, klimatiske ændringer og den skærpede konkurrence med hensyn til afsætningen har skabt store vanskeligheder for fiskerierhvervet. Dertil kommer, at usædvanlige naturforhold har bragt uhyre vanskeligheder for den fåreavl, der i kraft af grønlandske bønders indsats var begyndt at blomstre i syd, og verdensmarkedspriserne er os imod både på vore skindprodukter og vore fiskeprodukter. Konkurrencen er skærpet overalt. Den, der ikke kan producere høj kvalitet til konkurrencedygtig pris, kan ikke være med i legen.

Det er klart, at vi i denne situation kan komme til at bede de bevilgende myndigheder om ekstraordinær assistance. Det er jo ikke et ukendt fænomen, at særligt hårdt ramte erhverv modtager hjælp. Men i første række må situationen appellere til os selv. Vi må simpelthen dels yde mere, producere mere og stille øgede krav til vore produkters kvalitet. Dels må vi måske på nogle områder resignere og bidrage vort til, at omkostningsniveauet holdes i ave.

Vore danske landsmænd er, så vidt vi kan forstå, kommet ud for økonomiske nedgangstider, som har betydet, at den enkeltes forbrug har måttet begrænses til gavn for hele samfundshusholdningens sundhed. Vi må ikke regne med, at vi kan køre på fribillet. Øges byrderne i den kommende tid, må vi have for øje, at vore ofre skaber grobund for vore børns chancer i livet og dermed for Grønlands lykkeligere fremtid.

Spareår.

Jeg har tidligere talt om og nu igen her nævnt betydningen af øget arbejdsindsats i vort samfund. Til dette kan jeg nu føje parolen om sparsommelighed. Mange har i de senere år haft små kår i Grønland. Men mange har også haft mulighed for at lade

daleren rulle. Ja, i adskillige tilfælde har mennesker heroppe opnået en placering, der med rette har kunnet få skatteplagede danskere til at spidse øren. Lad os nu, før man i Danmark også rejser børster, lære at vende femøren to gange, før den gives ud. Lad os i det daglige vænne os til en forbrugsbegrænsning, hvor den er mulig. Lad os dermed stræbe efter at bedre forholdet mellem skabelsen af nye værdier og vort forbrug, – lad os til gavn for Grønland og til fastholdelse af agtelsen blandt danske landsmænd vise os solidariske også i en for Danmark vanskelig finansiell situation.

Lad os altså: med godt humør i overbevisning om opgavens nødvendighed – tage fat på ét måske flere spareår. Jo mere helhjertet vi går til opgaven, jo før vil mildere luft strømme os i møde. Vi må og skal have skabt en bedre erhvervssituation i Grønland. Gør vi vort yderste inden for de traditionelle hovederhverv og gennem opdyrkningen af supplerende erhverv kan vi med bedre samvittighed bede om hjælp, – fordi der så bliver tale om hjælp til selvhjælp.

Landsrådet bør give et godt eksempel i en sådan sparekampagne.

Vi er indstillet på, hvor det er muligt, at begrænse landskassens udgifter, – selvom så uhyre meget trænger sig på.

På det sociale institutionsbyggeris område vil vi tilstræbe en udgiftsbegrænsning ved i hvert enkelt tilfælde at undgå luksus- og paladsbyggeri og i stedet afstemme aktiviteten efter de normale lokale normer. På den måde vil nye institutioner iøvrigt også lettere glide ind i det eksisterende billede og bliver accepteret, mens det overdådige ville virke fremmed og skræmmende. Ting kan godt gøres godt uden at gøres flot.

Landsrådet vil begrænse sin rejseaktivitet, uanset at vi, der lever så isoleret, har et oplagt behov for at lære andre forhold, og da navnlig vore nordiske naboers, bedre at kende.

Landsrådet vil udskyde løsningen af opgaver og opfyldelsen af ønsker, hvor det er muligt.

Informationsafdelingen ved vort sekretariat må vente.

Nyanskaffelser og nybyggeri må afvente bedre tider.

Ansættelse af løs og fast medhjælp for landskassens midler må begrænses til det yderste.

Der må føres nøje husholdning med honorarer og diæter.

Og samtidig må vi søge at skaffe landskassen større indtægter. Hele dette problemkompleks trænger sig på, og landsrådet vil blive stillet over for betydningsfulde problemer i denne sammenhæng, – ligesom borgerne senere vil kunne mærke de beslutninger, som vi i samfundets fremtidsinteresse må træffe.

Spiritus.

Jeg beder om, at befolkningen vil forstå betydningen af det, der her er skitseret. Og vil erklære sig rede til den nødvendige indsats og den nødvendige tilbageholdenhed, som jeg her har talt om.

Vi kommer i denne samling til at stå over for det ulykkelige spiritusproblem igen, – men denne gang med en uafviselig appel til handling. Jeg skal ikke sige meget om dette spørgsmål. Vi ved alle, at det har store, menneskelige, sociale, sundhedsmæssige og økonomiske perspektiver. Lad os besinde os på denne opgave, lad os ikke vige tilbage for de nødvendige beslutninger. Lad os ikke skele til usaglige hensyn, men lad os alene vejlede af hensynet til de mennesker, der har valgt os i tillid til, at vi vil handle ret.

Tilhørsforholdet.

Mange andre betydningsfulde grønlandske problemer vil blive behandlet i denne samling. Men bag alle udviklingsbestrebelser i Grønland står som noget afgørende vor placering i forhold til Danmark, vor status inden for det danske rige, vore relationer til danske landsmænd. Jeg vil derfor gøre nogle bemærkninger om denne sag.

Det er ved at blive moderne i nogle danske kredse at sætte spørgsmålstegn ved målsætningen for de store dansk-grønlandske politiske linier. Spørgsmålstegnet sættes ofte ud fra meget smukke, men – føler jeg – verdensfjerne motiver. Og hvor smukke motiverne end er, – spørgsmålstegnene kan ikke tjene til at skabe ro og klarhed over et for os og – mener vi – også for Danmark fundamentalt problem.

Det er da også en kendsgerning, at mens mere eller mindre filosofiske kommentatorer i Danmark holder alle muligheder åbne for Grønlands fremtidige placering i forhold til Danmark, har man i den grønlandske befolkning i de senere år benyttet enhver lejlighed til at fastslå grønlændernes urokkede ønske om fortsat uændret tilhørsforhold til Danmark. Vi ønsker – som jeg sagde det allerede i 1959 – at være hverken mere eller mindre end en dansk landsdel. Da tidligere statsminister Jens Otto Krag besøgte Grønland mødte disse synspunkter ham overalt, hvor han kom frem. Og sådan er det gået alle danske politikere, der har besøgt Grønland, eller som har beskæftiget sig med grønlandske synspunkter. Vi ønsker ikke i Grønland, at der skal herske tvivl i denne sag. Og af hensyn til vor egen sjælefred og arbejdsvilje og fremtidstro beder vi igen om, at den danske regering klart vil fastslå, at grønlændernes ønsker på dette centrale område uden forbehold deles af regernigen. At Grønland er og skal forblive en dansk landsdel – omend med særlige behov og forhold på mange felter – hører vi meget gerne udtalt officielt af regeringens chef. Vi har alt for længe

forgæves appelleret om en sådan udtalelse. Vi har nu sagt vort og har rakt hånden frem. Lad dem på den anden side af Atlanten i det land, der er så fjernt, men står vort hjerte så nært, nu sige deres og modtage den udstrakte hånd.

Det grønlandske „Du“.

Intet kan inspirere os mere til atter at nævne denne for os så selvfølgelige sag som tilstedeværelsen af vor konge og dronning her i dag.

I vort kongepar og i det kongelige hus ser vi grønlandere symbolet på enheden i det danske rige. Kongebesøgene i 1921, 1952, 1960 og nu på ny har styrket vort håb og stålsat vor tro på danskeres og grønlænderes fælles fremtid.

Vi har, Kong Frederik, på grønlandsk ikke et ord, der svarer til det kølige danske „De“. Når vi derfor i dag hilser vor konge og dronning, vil vi gerne gøre det med det trohjertige „du“. I det ligger hele vor gamle og faste tro på det dansk-grønlandske skæbnefællesskab. I det er indesluttet vore hjerters følelser, som vi i generationer har næret dem over for det frodige, skønne land mod syd og mod vore landsmænd der, som vi gennem tiderne også med blodets bånd er så inderligt knyttet til. I det ligger vor fortrøstning til fremtiden, for den er afhængig af, at danskere og grønlandere arbejder side om side som ligemænd. Vi synger jo, at „gamle Danmark skal bestå, så længe bøgen spejler sin top i bølgen blå“. Vi ønsker at føje til, at det danske rige skal bestå, så længe vore hvide fjelde spejler sig i fjord og hav langs disse kyster.

Med alt dette i vore hjerter bruger vi det grønlandske „du“ over for vore høje gæster i dag, mens vort flag vajer festligt.

Vi byder velkommen til Grønland til Dig, Kong Frederik og Dronning Ingrid.

*Kongen og dronningen i grønlandske dragter
ankommer til en kommunal reception i Godthåb under 1968-rejsen.*